

Adunările generale ale „Astrei” la Năsăud și Bistrița între anii 1861-1918

General Elections of „ASTRA" at Nasaud and Bistrita between 1861-1918

Iuliu-Marius Morariu,
Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca

Abstract

In this study, using the documents provided from National Archives, Department Direction of Bistrița-Năsăud, but also published documents, studies and articles, the author analyses the three Generally Assemblies which took place at Năsăud and Bistrița, the two big cities of the Department Bistrița-Năsăud, between 1861 and 1918. The work presents a new aspect from the research and tries to revive an important part of the history of Năsăud county and of Transylvanian history. The speeches of the great personalities like Ladislau Pop, Zaharia Boiu, Ilarion Pușcariu, Andrei Bârseanu or of the important personalities from the zone are also presented and the main aspects of the assemblies are also highlighted.

Key words: Ladislau Bologa, 1870, 1893, 1907.

Între evenimentele importante care au marcat încă de la înființare istoria „Astrei", se numără și Adunările Generale. Mediatizate în paginile periodicului instituției, revista *Transilvania*, dar și în cele ale altor instituții culturale, ele au constituit atât locul de întâlnire al marilor intelectuali ardeleni ai vremurilor, cât și contextul în care s-au adoptat multe măsuri care au vizat emanciparea culturală și socială a românilor ardeleni. Acest fapt explică interesul cercetătorilor contemporani pentru analiza acestor evenimente anuale¹ și atenția pe care o oferă ei prezentării evenimentelor.

¹ Unele dintre cele mai importante volume în paginile cărora se regăsesc și analize ample ale acestor adunări sunt: Elena Macavei, *Asociațiunea Astra și Adunările Generale 1861-2011*, Editura Asociațiunii Astra, Sibiu, 2011; Pamfil Matei, *ASTRA – Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român 1861-1950*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986; Idem, *Asociațiunea în lumina documentelor (1861-1950)*. Noi

În zona Năsăudului și a Bistriței, asupra cărora ne vom opri în rândurile următoare, adunările generale au constituit evenimente foarte importante, atât pentru viața urbei, cât și pentru întreaga zonă. Ele au reprezentat pe de-o parte, o dovadă că intelectualea românească și țărănimea pot să-și conjuge eforturile cu scopul de a promova valorile culturale autohtone, iar pe de altă parte², o dovadă prețuire din partea celor de la centru, care au binevoit să popsească vreme de câteva zile în aceste locuri din Nordul Transilvaniei.

Cel dintâi dintre Despărțăminte, de la Năsăud, a organizat în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea două dintre aceste adunări și se pregătea să o găzduiască și pe a treia când, debutul primei conflagrații mondiale a determinat anularea ei. De altfel, istoria acestui Despărțământ este una foarte dinamică, după cum ne arată și documentele inedite păstrate până astăzi³, sau istoriografia care le are în atenție⁴, iar năsăudenii, atât cei

contribuții, Ed. Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2005; Valer Moga, *Astra și societatea 1918-1930*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003; Dumitru Tomoni, *Adunările generale ale Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român "Astra" în Banat (1896-1948)*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2004.

² Cf. Ioan Seni, *Pagini din istoricul Despărțământului „Astra” Năsăud*, col. „Conferințele Bibliotecii „Astra”, vol. 132, Biblioteca Județeană „Astra”, Sibiu, 2011, p. 11; Idem, „Spiritualitatea astristă năsăudeană și Colegiul Național „George Coșbuc” la 150 de ani de la înființare”, în vol. *Monografia Colegiului Național „George Coșbuc” din Năsăud la 150 de ani de istorie (1863-2013)*, coord. Alexandru Dorel Coc, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2013, p. 425.

³ Ca de exemplu: Arhivele Naționale, Direcția Județeană Bistrița-Năsăud (în continuare se va cita) ANDJBN, *Fond ASTRA- Despărțământul Năsăud*, dosar 114/1911, f. 1-27; *Ibidem*, dosar 75/1902, f. 1-5 (este vorba despre două manuscrise ce încearcă să prezintă istoria "Astrei" în Despărțământul năsăudean, cea dintâi aparținând lui Iuliu Moisil, iar cea de-a doua lui Nestor Șimon).

⁴ Cf. de exemplu: Teodor Tanco, „Astra” în despărțămintele Năsăud, Bistrița, Beclean și Teaca de la înființare și până la Unire. Preliminarii la O monografie”, în vol. *Virtus Romana Rediviva*, vol. IV, Comitetul de Educație Socialistă al Județului Bistrița-Năsăud, Bistrița, 1978, pp. 44-91; Iuliu-Marius Morariu, „Relațiile preoțimii năsăudene cu „Astra” în perioada 1861-1893”, în vol. *Religie-Cultură-Societate. Perspective interdisciplinare asupra vieții religioase, Conferințele de Vară de la Telciu - Ediția a III-a*, ed. Valer Simion Cosma, Editura Eikon/Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015, pp. 105-120; Idem, „Astra” și preoții năsăudeni de la începutul secolului XX și până la Marea Unire”, în rev. *Arhiva Someșană*, Seria a III-a, nr. 11, Năsăud, 2012, pp. 173-183; Idem, „Astra și tradițiile în zona Năsăudului”, în rev. *Crinul Satelor*, Serie Nouă, nr. XXIV, Târgu Jiu, 2012, pp. 40-41; Idem, "Intelectualitatea năsăudeană și „Astra” între anii 1861-1918", în rev. *Pisani Sângeorzene*, anul IV, nr. 9 (37), Septembrie, Sângeorz-Băi, 2015, pp. 22-31; Idem,

ce locuiau în oraș, cât și cei din satele care formează ceea ce este definit generic sub numele de „*zona Năsăudului*”, s-au aflat încă de la început între cei care au aderat la idealurile astriste⁵, iar mai apoi, au militat constant pentru înființarea unui despărțământ la Năsăud. Cel din urmă eveniment, propus pentru anul 1870 avea să se înlăptuiască însă abia unsprezece ani mai târziu, din diferite pricini, iar Despărțământul XV al „Astrei”, ce urma să își aibă sediul la Năsăud, va deveni Despărțământul XXI, fără ca acest lucru să afecteze însă simpatia năsăudenilor pentru instituția în cauză.

Adunarea de la 1870 a creat de altfel prilejul de a discuta despre idealurile astriste din spațiul local și a demonstrat încă o dată fidelitatea năsăudenilor pentru cauza astristă. Despre ea avem informații din diferite surse, căci, așa cum am arătat deja, evenimentul a fost mediatizat intens. Între organizatorii principali s-a numărat școala năsăudeană, care se pregătea deja să încununeze absolvirea primei promoții de școlari și vicariatul Rodnei. Vicarul Mihail Pavel și parohii localităților din zonă au contribuit atât la desfășurarea propriu-zisă a evenimentului, făcând parte din comitetul de întâmpinare, deschizând printr-un serviciu religios adunarea și susținând prelegeri, cât și prin aportul financiar⁶. În comitetul de primire al lui Ladislau Pop, reales aici ca președinte al Asociațiunii, s-au aflat așadar mulți dintre preoții zonei⁷.

„Preoții năsăudeni și relațiile lor cu „Astra” între anii 1919-1925”, în rev. *Cetatea culturală*, Seria a IV-a, an XIV, nr. 8 (106), Mai, Cluj-Napoca, 2013, pp. 18-23.

⁵ De exemplu, ofițerul Nichita Ignat din localitatea Salva, aflată la 3 km de Năsăud, a donat 5 florini cu prilejul fondării ei și, a donat aceeași sumă și în numele localității sale natale, care a devenit astfel membră încă de la ședința de constituire. A se vedea: Ana Filip, „Salva- prima comună membră a „Astrei” din 1861”, în rev. *Crinul Satelor*, Serie nouă, nr. 24, Târgu Jiu, 2012, p. 42. Cf. Ana Filip, Ioan Morariu, *Salva- repere monografice*, Ed. George Coșbuc, Bistrița, 2005, p. 325; ***, *Actele privitoare la Urdirea și înființarea Asociațiunii Transilvane pentru literatura română, și cultura poporului român*, Tipografia diecesana, Sibiu, 1862, p. 55. De asemenea, Simeon Tano, Octav Barițiu, fratele scriitorului și juristul Florian Mikeș din Năsăud, vor participa și ei la înființarea Asociațiunii și vor deveni membri încă de atunci. Nicolae Trifoiu, „Năsăudenii și începuturile „Astrei”, în rev. *Almanah cultural-științific „Virtus Romana Rediviva”*, nr. 3, Cluj-Napoca, 1998 p. 52.

⁶ Ioan Seni, „Spiritualitatea astristă năsăudeană și Colegiul Național „George Coșbuc” la 150 de ani de la înființare”, p. 424; Ioan T. Echim, „Un mare eveniment cultural la Năsăud în 1870”, în *Plaiuri năsădene*, anul II, nr. 11-12, București, 1944, p. 14.

⁷ Iosif Naghiu, „Adunările generale ale „Astrei” la Năsăud”, în rev. *Arhiva Someșană*, nr. 20, Năsăud, 1937, p. 526.

Evenimentul a avut, după cum arată documentele, un puternic răsunet în zonă, căci toate cele 44 de comune grănicerești au devenit atunci membre pe viață ai instituției⁸. Școala năsăudeană a contribuit atât prin oferirea sălilor în care s-au ținut conferințele, cât și prin prelegerile profesorilor sau ale elevilor. De exemplu, Grigore Pletosu, care va deveni ulterior protopop ortodox și profesor la Gimnaziul năsăudean, aflat atunci în clasa a VIII-a, a susținut prelegerea intitulată *Despre adevărata cultură*⁹.

De altfel, școala s-a aflat în centrul discuțiilor, dacă ne raportăm atât la cuvântarea de deschidere a președintelui¹⁰ sau la preocupările culturale pe care le-au avut invitații. De exemplu, între chestiunile importante de pe ordinea de zi s-a aflat și ideea înființării unei academii care să se ocupe cu apărarea drepturilor românilor din monarhia Austro-Ungară¹¹.

Nu doar năsăudenii au fost bucuroși de cele întâmplate atunci în urbea lor, ci și cei de la Sibiu, fapt dovedit și de aceea că, la aproape două decenii după această adunare unii dintre cei care participaseră atunci încă își

⁸ ANDJBN, *Fond ASTRA- Despărțământul Năsăud*, dosar 114/1911, f. 3; *Ibidem*, dosar 75/1902, f. 3. Cf. Ioan Seni, „Spiritualitatea astristă năsăudeană și Colegiul Național „George Coșbuc” la 150 de ani de la înființare”, p. 425.

⁹ *Ibidem*, p. 426.

¹⁰ Care spune: „Am venit, fraților la D-voastră... căci v-am cunoscut simțămintele cele bune către familia cea mare și nu ne-am îndoit nici un moment, că aceia care așa mult au jertfit pentru școli, pentru luminarea poporului, ne vor primi cu căldură pe aceia care asemenea năzuiesc a înainta cultura poporului”. Vasile Ladislau Pop, „Cuventu la incheierea adun. gen. a asoc. dela Naseudu”, în rev. *Transilvania*, anul III, nr. 18, 15 Septembrie, Brașov, 1870, p. 215; Ioan T. Echim, „Un mare eveniment cultural la Năsăud în 1870”, în *Plaiuri năsăudene*, anul II, nr. 11-12, București, 1944, p. 14. Cf. ***, „Actele adun. gen., ținute în Naseudu la 8. 9. 10. Aug. a. c.”, în rev. *Transilvania*, anul III, nr. 18, 15 Septembrie, Brașov, 1870, p. 214.

¹¹ „Pentru ca asia dara academia romana sa nu mai ramana o dorintia pia, ci se devina in curandu realitate, Asociatiunea transilvana in adunarea sa generala tienuta in opidulu Naseudu in dilele de 8-10 Augustu 1870, la punctulu protocolului XVII a luato cu unanimitate urmatorea

Concluziune:

*despre modalitatea procurarei midiulocelor necesarie spre infiintiarea si sustinerea unei academii romane de drepturi in monarhia austro-ungara....****, „Procesu verbale alu comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatura romana si cultura poporului romanu, luatu in siedintia ordinaria dela 10 Iuliu st. n. 1883”, în rev. *Transilvania*, anul XIV, nr. 15-16, 1-15 Augustu, Sibiu, 1883, p. 122.

mai aminteau de eveniment și îl descriau în cuvinte frumoase¹², fapt ce certifică reușita lui.

Cea de-a doua adunare ținută la Năsăud va avea loc în anul 1893. Între timp, în anul 1881, aici se înființase, datorită eforturilor unor intelectuali precum Constantin Moisil¹³, un despărțământ ce s-a dovedit foarte dinamic.

De această dată, delegația năsăudeană, în frunte cu vicarul Ioan Pop¹⁴, o va întâmpina pe cea sibiană, din rândurile căreia făceau parte și participanți la cea din anul 1870, care păstrasera o frumoasă amintire a zonei¹⁵, alături de personalități teologice precum arhimandritul Ilarion Pușcariu sau preotul Zaharia Boiu, la Prislop, la câțiva km de Năsăud, alăturându-se apoi escortei acesteia. Din pricina epidemiei de holeră ce bântuia atunci în zonă, ea nu se va ține în prima parte a anului, la 27 August, așa cum era programată, ci la 22-23 octombrie¹⁶. Zaharia Boiu va compune atunci și o poezie în onoarea năsăudenilor¹⁷.

¹² *** „Cincispredece ani din activitatea Asociațiunii transilvane pentru literatura romana si cultura poporului romanu”, în rev. *Transilvania*, anul XXI, nr. 23-24, 1-15 Decembre, Sibiu, 1888, pp. 189-193.

¹³ Cf. Ioan Seni, „Spiritualitatea astristă năsăudeană și Colegiul Național „George Coșbuc” la 150 de ani de la înființare”, pp. 427-428. Cf. Idem, *Pagini din istoricul Despărțământului Astra Năsăud*, p. 12, unde spune: *21 august 1881, orele 6,30 p.m. în sala hotelului Rahova (astăzi Jandarmeria din Năsăud), la chemarea profesorului Constantin Moisil, „intelighenția” năsăudeană a creat despărțământul ASTREI, „focar de instruire și ajutorare împreună a românilor transilvăneni pre terenul culturai naționale”.* Președinte a fost ales dr. Constantin Moisil, Ioan Tanco – „actuar” (secretar), Octav Barițiu – casier, Florian Moțoc – controlor, dr. Paul Tanco, Ioan Ciocan, Grigore Pletosu, Ioan Isip, Paul Besia și Ioan Catone – membri în comitet.

¹⁴ Cf. ANDJBN, *Fond ASTRA – Despărțământul Năsăud*, dosar 14, f. 46.

¹⁵ Zaharia Boiu, „În ajunul adunării generale din Năseudu”, în rev. *Transilvania*, Sibiu, XXIV, nr. 10, 1893, pp. 291-293.

¹⁶ „Adunarea generală a Asociațiunii, convocată pe 27 Augustu 1893 și zilele viitoare n Năseudu, se amână pe timpul nedeterminatu”. *** „Procesu verbalu lătu în ședința comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului românu, ținută în Sibiu la 16 Augustu 1893”, în rev. *Transilvania*, anul XXIV, nr. 9, 15 Septembrie, Sibiu, 1893, p. 284; cf. Ilarion Pușcariu, „Convocare”, în rev. *Transilvania*, anul XXIV, nr. 10, 15 Octobree, Sibiu, 1893, p. 289; *** „Procesu verbalu alu comitetulu Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului românu, lătu în ședința dela 19 Septembrie n. 1893”, în rev. *Transilvania*, anul XXIV, nr. 10, 15 Octobree, Sibiu, 1893, p. 322; Vasile Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru unirea din 1918*, Ed. Științifică, București, 1968, p. 101. Domnul profesor Ioan Seni comite o eroare atunci când vorbește despre acest aspect, susținând că ea ar fi fost stabilită inițial pentru 25 februarie:

Apoi, manifestările vor debuta printr-o rugăciune, săvârșită de către vicar și reprezentanții preoțimii din zonă, după cum își amintește părintele Boiu, care descrie astfel debutul adunării:

„Dimineața la 7 ore, tinerimea școlară, condusă de profesorii săi, merse în frumoasă ordine la biserica cea mare și făcu rugăciunea întătinată. Apoi urmă la 8 ore cultul divin pentru popor. În curând, frumoasa biserică se umplu de credincioși: Dlu Vicariu Dr. I. Popu, asistat de preoții tractuali; P. Verticu, Gh. Domide, V. Dumbravă, I. Bulbucu, I. Dologa și A. Precupu, oficia(ră) cu demnitate Sf. Lirurghie și parastasul pentru fericitul președinte al asociațiunii Gheorghe Barițiu, iar puternicul „cor al plugarilor” execută cântările religioase. Cultul divin se termină cu un valoros cuvânt bisericesc, în care celebranții arătară poporului însemnătatea Asociațiunii, întreșându-o prin istoria înființării, dezvoltării și meritelor ei și chipul meritatului ei președinte”¹⁸.

În cadrul acestei adunări va fi ales ca președinte al Asociațiunii Ioan Micu Moldovan¹⁹, care se va dovedi un continuator al direcției deschise de către istoricul George Barițiu, înaintașul său în această funcție. Tot atunci, se vor înscrie ca membri ai asociațiunii și preoții: Ieronim Slăvoacă din Ilva Mare²⁰, Pavel Chita din Romuli, Ioan Macavei din Feldru, Lazăr Avram, Zaharia Bulbuc și Vasile Groza din Maieru²¹, și va avea loc validarea între

Ioan Seni, „Spiritualitatea astristă năsăudeană și Colegiul Național „George Coșbuc” la 150 de ani de la înființare”, p. 431; Cf. Iosif Naghiu, *op. cit.*, p. 519.

¹⁷ Zaharia Boiu, „În onoarea năsăudenilor”, în rev. *Transilvania*, anul XXIV, nr. 11, 1893, pp. 365-366.

¹⁸ Idem, „După adunarea generală de la Năsăudu”, în rev. *Transilvania*, an XXIV, nr. 11, 1893, p. 364; Cf. ***, „Procesu verbalu luat în ședința I. a Adunării generale a XXXII. a a Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, ținută în Năsăudu la 10/22 Octobrie 1893”, în rev. *Transilvania*, anul XXIV, nr. 12, 15 Decembrie, Sibiiu, 1893, p. 400, unde se spune că: „După terminarea cultului divin al zinei, celebrat în biserica parohială gr. cat. din localitate, și împreunat cu parastasul pentru fericitul președinte George Barițiu, ambele săvârșite cu solemnitate sub conducerea dlui. vicar foraneu Ion Pop, cu asistență corespunderă, la 11 ore a. m., vicepreședintele Asociațiunii dr. Ilarionu Pușcariu deschide adunarea generală cu cuvântul presidialu, care este întâmpinat cu viile aplauze ale adunării”. Cf. Iosif Naghiu, *op. cit.*, p. 522.

¹⁹ Ioan Seni, „Spiritualitatea astristă năsăudeană și Colegiul Național „George Coșbuc” la 150 de ani de la înființare”, p. 433.

²⁰ ***, „Procesu verbalu luat în ședința I. a Adunării generale a XXXII. a a Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, ținută în Năsăudu la 10/22 Octobrie 1893”, p. 400; Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. IV - „Memoria istoriei”, Editat de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Bistrița- Năsăud, Bistrița, 1981, p. 64.

²¹ Iosif Naghiu, *op. cit.*, p. 523.

membrii ordinari a preoților Ioan Dologa, paroh în Tiha Bârgăului și Ioan Maiorean din Nepos²² sau a protopresbiterului ortodox Simeno Monda din Bistrița Bârgăului²³, fapt ce dovedește de asemenea zelul preoțimii zonei în susținerea idealurilor astriste.

Ulterior, năsăudenii vor mai planifica o Adunare generală pentru anul 1914. Anunțată inițial în revista *Transilvania*²⁴, ea va fi ulterior contramandată²⁵. De altfel, războiul va afecta și organizarea adunărilor anuale ale Despărțământului și va duce la restrângerea la minimum a activităților lui. Așa se face că, după adunarea din 1914 de la Podul Coșnei, nu va mai exista o astfel de adunare până în anul 1919, când ea se va ține la Salva²⁶.

Cât privește Bistrița, trebuie menționat faptul că aici va avea loc adunarea generală a "Astrei" din anul 1907. Istoria acestui despărțământ este una ciudată și parțial învăluită în mister. Fief săsesc, el se va româniza înspre începutul secolului al XX-lea prin instalarea aici a unei părți a intelectualității românești din Năsăud. Ca despărțământ astrist, el figurează încă din anul 1888, când cei de la centru se plâng de proasta comunicare

²² *Ibidem*, p. 524.

²³ *Ibidem*, p. 526.

²⁴ *** „Procesul verbal luat în ședința a doua a adunării generale a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”, ținută la Orăștie la 15 Septembrie 1913”, în rev. *Transilvania*, anul XLIV, nr. VI, Noiembrie – Decembrie, Sibiu, 1913, p. 427 și: *** „Ședința a XVI-a comitetului central, ținută la 6 Decembrie 1913”, în rev. *Transilvania*, anul XLIV, nr. VI, Noiembrie – Decembrie, Sibiu, 1913, p. 435.

²⁵ După cum anunță președintele „Asociațiunii”, Andrei Bârseanu: *În urma evenimentelor răsboinice ce au început a se desfășura, adunarea generală, proiectată a se ține la Năsăud în 15/28 l.c., s-a amânat pe timp nehotărât*. Andrei Bârseanu, „Cătră membrii „Asociațiunii”, în rev. *Transilvania*, anul XLV, nr. VII – IX, 1 Septembrie, Sibiu, 1914, p. 241. Năsăudenii însă, s-au pregătit cum au știut ei mai bine pentru reușita evenimentului. *** „Consemnarea membrilor „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”. Starea de la 1 August 1914”, în rev. *Transilvania*, anul XLV, nr. VII – IX, 1 Septembrie, Sibiu, 1914, p. 341.

²⁶ Cf. Iuliu-Marius Morariu, „Un document important despre adunarea Despărțământului Năsăud al „Astrei” din anul 1919” în rev. *Pisani Sângeorzene*, anul II, nr. 3 (19), Martie, Sângeorz-Băi, 2014, pp. 21-25; Idem, „Un document important despre adunarea Despărțământului Năsăud al „Astrei” din anul 1919. Partea a II-a– raportul general al Despărțământului”, în rev. *Pisani Sângeorzene*, anul III, nr. 4 (20), Aprilie, Sângeorz Băi, 2014, pp. 46-50.

existentă între ei și reprezentanții lor din teritoriu²⁷. Lipsa unui fond arhivistic dedicat acestui despărțământ face dificilă reconstituirea activității lui, din care se păstrează doar crâmpoie²⁸. De altfel, probabil din lipsă de membri, o parte dintre aștrii năsăudeni vor figura o vreme și între cei de la Bistrița²⁹. În acest context, Adunarea desfășurată în anul 1907 reprezintă de departe cel mai important eveniment din istoria acestei instituții³⁰.

Propusă pentru anul 1887, ea va cunoaște o amânare de peste două decenii. Va fi însă intens mediatizată atât înainte, cât și în timpul și după eveniment³¹. Invitația bistrițenilor va fi acceptată în data de 17 iunie, iar adunarea se va ține în luna septembrie³².

²⁷ Teodor Tanco, „Astra în despărțăminte Năsăud, Bistrița, Beclean și Teaca de la înființare până la unire”, p. 68; ***, „Partea oficială”, în rev. *Transilvania*, anul XIX, nr. 15-16, 15-30 Aprilie, Sibiu, 1888, p. 122.

²⁸ ***, „Consemnarea contribuțiilor la fondul academiei”, în rev. *Transilvania*, anul V, nr. 16, 15 August, Brașov, 1872, pp. 190-191; ***, „Scola superioară de fetite din Sibiu”, în rev. *Transilvania*, anul XVII, nr. 7-8, 1-15 Aprilie, Sibiu, 1886, p. 64; ***, „Procesul verbal al comitetului Asociației transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, luat în ședința del. 31 Ianuarie n. 1891”, în rev. *Transilvania*, anul XXII, nr. 2, 15 Februarie, Sibiu, 1891, p. 58; ***, „Procesul verbal al comitetului Asociației transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, luat în ședința del. 12 Octombrie n. 1891”, în rev. *Transilvania*, anul XXII, nr. 11, 15 Noiembrie, Sibiu, 1891, p. 343.

²⁹ **, „Consemnarea membrilor „Asociației pentru literatura română și cultura poporului român”. Starea de la 10 August 1910”, în rev. *Transilvania*, anul XLI, nr. 4, Iulie – August, Sibiu, 1910, p. 212, p. 224; Iuliu-Marius Morariu, „Astra” și preoții năsăudeni de la începutul secolului XX și până la Marea Unire”, pp. 177.

³⁰ Cf. Elena Macavei, *op. cit.*, pp. 44-45.

³¹ ***, „Prelegerile populare ținute în cursul anului 1907”, în rev. *Analele Asociației Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, nr. II, Aprilie-Iulie, Sibiu, 1908, p. 87; ***, „Proces verbal luat în ședința festivă a Secțiilor științifice literare, ținută în Bistrița 22 Septembrie st. n. 1907”, în rev. *Analele Asociației Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, nr. 4, Octombrie-Decembrie, Sibiu, 1907, p. 211; ***, „Tabloul general despre starea și activitatea despărțămintelor în anul 1907”, în rev. *Analele Asociației Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, nr. II, Aprilie-Iulie, Sibiu, 1908, p. 88; Iosif Stercașuluțu, „Cuvântul de deschidere al prezidentului „Asociației” în ocazia adunării plene a secțiilor în 1909”, în rev. *Transilvania*, anul XL, nr. IV, Octombrie – Decembrie, Sibiu, 1909, p. 315. Unii dintre participanți și vor aminti și la câțiva ani după aceea de cele petrecute la Bistrița: ***, „Mijloacele de propagandă literară și culturală ale „Asociației” și dezvoltarea lor”, în rev. *Transilvania*, nr. 4 Jubiliar, Iulie-August, Sibiu, 1911, p. 362.

³² Pamfi Matei, *op. cit.*, p. 82.

Atunci, în oraș vor poposi Andrei Bârseanu și Iosif Sterca Șuluțiu, împreună cu o serie de reprezentanți de seamă ai „Astrei” sibiene. În cadrul Adunării va fi ales noul comitat central, în frunte cu Iosif Sterca Șuluțiu și cu Andrei Bârseanu (ca vicepreședinte)³³, se vor discuta diferite statute ale unor asociații culturale, dar și cel al Despărțământului Bistrița, și vor fi susținute două conferințe în data de 2 septembrie, respectiv cea a lui Octavian Goga, intitulată *Țăranul în literatura română* și cea a lui Grigore Pletosu, intitulată *Creșterea națională*³⁴.

După adunarea generală, adunările cercuale se vor ține regulat până în anul 1914, oamenii de cultură ai zonei și intelectualii satelor vor ține, ca și până atunci, conferințe populare³⁵. În acel an, adunarea cercuală se va ține la Bistrița, și se vor face o serie de planuri cu scopul dinamizării activităților astriste³⁶. Ulterior, din pricina războiului, după cum se va întâmpla și în Despărțământul Năsăud, unde prima adunare a cercului de după unire va fi cea de la Salva, din anul 1919³⁷. După unire însă, „Astra” bistrițeană va reveni cu forțe proaspete, iar numărul mare de membri pe care îi va avea în

³³ *Ibidem*, p. 84. Cf. Elena Macavei, *op. cit.*, p. 44.

³⁴ Pamfil Matei, *op. cit.*, p. 84. Cf. Iuliu-Marius Morariu, „Activitatea protoiereului și profesorului Grigore Pletosu ca președinte al Secțiunii școlare a „Astrei” (1902-1911)”, în vol. *Consemnări despre trecut. Societate și imagine de-a lungul timpului*, coord., Anamaria Macavei, Roxana Dorina Pop, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2015, p. 192.

³⁵ De exemplu, în anul 1908, Victor Onișor va susține conferința intitulată: *Nuveliști români din zilele noastre*. Teodor Tanco, „Astra în despărțămintele Năsăud, Bistrița, Beclean și Teaca de la înființare până la unire”, p. 79.

³⁶ „Despărțământul Bistrița al „Astrei” și-a ținut adunarea cercuală în Bistrița, fiind de față peste 500 de asistenți: cărturărimi, meseriași și țărani. Din raportul despre activitatea despărțământului, de la 1 ianuarie 1914 încoace se vede că, la 28 februarie 1914 comitetul cercual și-a făcut un plan frumos de acțiune, împărțind despărțământul în secții și nuind pentru fiecare secție câte un delegat, cu toții 9, care să țină prelegeri populare comune și să angajeze și alți prelegători.... În anul 1914 și de atunci încoace, adunarea Despărțământului nu s-a mai putut ține până în 13 iulie 1919 și activitatea Despărțământului a stagnat. Despărțământul are 21 de agenturi în comune. Cu ocazia adunării s-au înscris: 1 membru fondator, 3 membri pe viață, 50 membri activi și 9 membri ajutători. Director a fost ales dr. Dionisiu Vaida, protopop; totodată s-a constituit comitetul cercual în întregime”. *Transilvania*, anul LI, nr. 5-9, Sibiu, 1920, p. 550, apud *Ibidem*, p. 30.

³⁷ A se vedea: Iuliu-Marius Morariu, „Un document important despre adunarea Despărțământului Năsăud al „Astrei” din anul 1919”, pp. 46-50, pentru documentele privitoare la acel eveniment.

anul 1919 va constitui, între altele o dovadă că și pe durata conflagrației, aici s-a desfășurat o activitate susținută³⁸.

Acestea au fost așadar adunările generale ale „Astrei” care s-au desfășurat la Năsăud și Bistrița. După cum s-a putut observa, prin intermediul lor, românii din cele două orașe au contribuit la susținerea idealurilor de emancipare națională, culturală și socială ale instituției și au reușit în același timp să își promoveze valorile autohtone. Adunările s-au constituit de asemenea, în evenimente care au determinat colaborarea strânsă între instituțiile culturale și eclesiastice ale zonei, contribuind la o mai bună coeziune a intelectualității locale.

³⁸ Cf. ***, „Consemnarea membrilor „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”. Starea de la 10 August 1919”, în rev. *Transilvania*, anul L, nr. 1-12, Ianuarie-Decembrie, Sibiu, 1919, p. 76.